

Załącznik do Uchwały Nr LI/669/14 Rady Miasta Piły z dnia 30 września 2014 roku

**Gminny Program Wspierania Rodziny
Miasta Piły
na lata 2014-2016**

2014

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Podstawy prawne	4
2. Dane o sytuacji społeczno-demograficznej	4
2.1 Ludność miasta Piły	4
2.2 Bezrobocie	6
2.3 Pomoc społeczna i jej świadczeniobiorcy	8
2.4. Wspieranie rodziny	11
3. Zasoby miasta	19
4. Analiza SWOT	23
5. Adresaci	26
6. Cele programu	27
7. Oczekiwane rezultaty	30
8. Realizatorzy programu	31
9. Źródła finansowania	32
10. Monitoring i sprawozdawczość	32
Spis wykresów i tabel	34
Załącznik	35

Wprowadzenie

Rodzina jest podstawową i niezastąpioną komórką społeczną, jedynym i niepowtarzalnym środowiskiem, w którym powinien odbywać się naturalny proces kształtowania osobowości jej wszystkich członków, a szczególnie dzieci. Jest ona pierwszym i naturalnym kręgiem środowiskowym, do którego dziecko wchodzi już przez sam fakt narodzin i trwa aż do momentu osiągnięcia dojrzałości społecznej, włącznie z ponoszeniem odpowiedzialności za swoje czyny. Przez cały ten czas rodzice mają ogromny wpływ na rozwój i przygotowanie dziecka do samodzielnego życia. Od rodziny jako środowiska wychowawczego oczekuje się między innymi podjęcia trudu związanego z prawidłowym i optymalnym zaspokojeniem potrzeb jego członków, dostarczenia zasadniczych treści i doświadczeń, niezbędnych w procesie własnego uspołecznienia i kształtowania osobowości dziecka.

Z dniem 1 stycznia 2012 r. weszła w życie *ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j. Dz. U. z 2013, poz. 135 ze zm.), wprowadzająca reformę systemu opieki nad dzieckiem i rodziną. Ustawa nakłada na gminy obowiązek opracowania i realizacji trzyletniego gminnego programu wspierania rodziny. W związku z tym Gmina Piła w roku 2013 rozpoczęła proces gromadzenia i opracowywania danych dotyczących sytuacji pilskich rodzin, w tym rodzin borykających się z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej i potrzebujących wsparcia w powyższym zakresie.

Gmina Piła od lat realizuje zadania profilaktyczne i wspierające rodzinę. Jednak w obecnym kształcie wspieranie rodziny wymaga ponownego usystematyzowania i skoordynowania planowanych wobec rodziny działań, szczególnie tych, które mają na celu przywrócenie jej zdolności do prawidłowego wypełniania swoich funkcji.

Program przewiduje tworzenie optymalnych warunków dla poprawy jakości funkcjonowania rodzin przeżywających trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci. Planowane działania w zależności od celów i poszczególnych zadań prowadzących do ich realizacji, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji danej rodziny, będą miały zróżnicowany charakter: profilaktyczny, reintegracyjny oraz interwencyjny.

Zakłada się, że Program będzie realizowany z zachowaniem zasady wzajemnej współpracy zaangażowanych podmiotów oraz poszanowania godności wszystkich uczestników działań. Zgodnie z *ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy*

zastępczej, zakłada on również aprobatę rodziny oraz jej aktywny udział w procesie zmian, z wykorzystaniem jej zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego.

1. Podstawy prawne

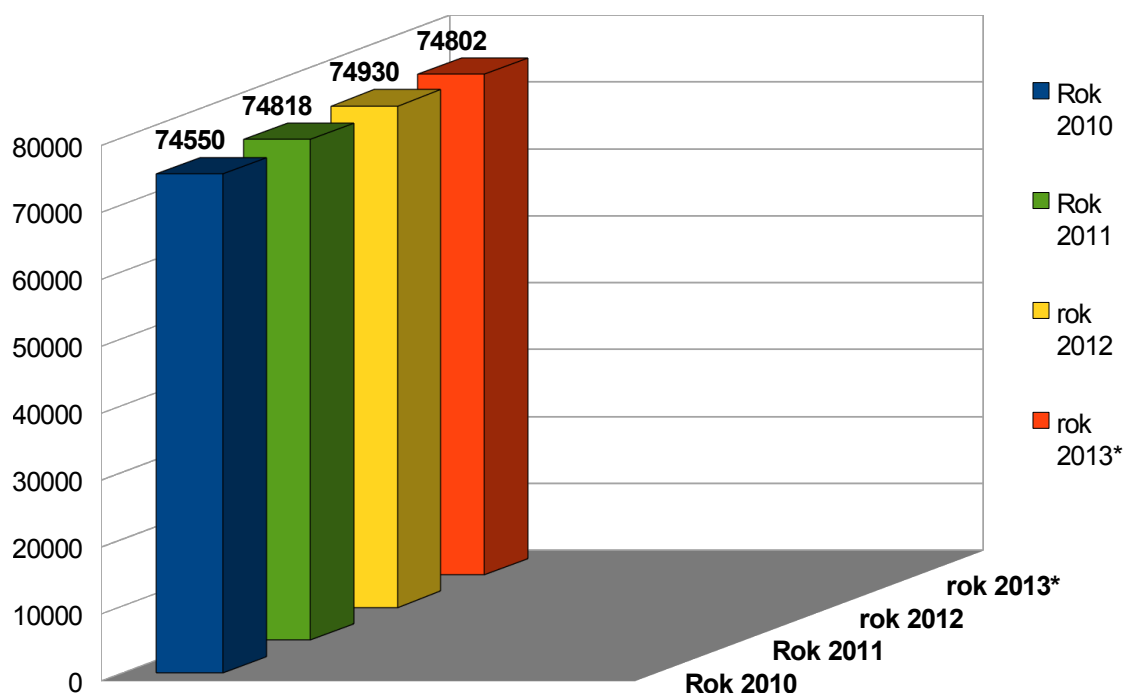
- *ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 135 ze zm.),
- *ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 182 ze zm.),
- *ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 ze zm.),
- *ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (t.j. Dz. U z 2012 r. poz 1356),
- *rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2012 r. w sprawie sprawozdań rzeczowo finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej* (Dz. U. poz. 240),
- *uchwała Nr XX/264/12 Rady Miasta Piły w sprawie przyjęcia do realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Piły do roku 2020*,
- *ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz. U. Nr 9, poz. 59 ze zm.),
- *ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii* (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 124),
- *ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3* (Dz. U. poz. 1457).

2. Dane o sytuacji społeczno-demograficznej

2.1. Ludność miasta Piły

Pod względem liczby mieszkańców Piła jest czwartym miastem województwa wielkopolskiego, a 51 w kraju. Według danych GUS na dzień 30 czerwca 2013 r. w Pile zamieszkiwały 74.802 osoby, z czego większość – 52,03% ogółu stanowiły kobiety. W latach 2010-2012 liczba mieszkańców Piły systematycznie wzrastała: w 2011 r. o 268 osób, a w 2012 r. o kolejne 112 osób. Ilustruje to poniższy wykres.

Wykres 1. Liczba mieszkańców Piły w latach 2010-2013

* stan na 30 czerwca 2013 r.

Źródło: dane Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2010-2013

Z danych GUS wynika, że na dzień 30 czerwca 2013 r. najliczniejszą grupę mieszkańców Piły (64,44%) stanowiły, podobnie jak w poprzednich latach, osoby w wieku produkcyjnym. Najmniej liczna grupa to osoby w wieku poprodukcyjnym (17,45%). Strukturę ludności ze względu na wiek zdolności do pracy ilustruje tabela 1.

Tabela 1. Struktura wiekowa miasta w latach 2010-2013

Ludność	2010	2011	2012	2013
Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	18,64%	18,16%	18,17%	18,11%*
Liczba osób w wieku produkcyjnym	65,81%	65,56%	64,83%	64,44%*
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	15,55%	16,28%	17,00%	17,45%*

* stan na 30 czerwca 2013 r.

Źródło: dane Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2010-2013

Jak wynika z powyższej tabeli, w latach 2010-2013 można zaobserwować niewielki, choć systematyczny spadek liczby osób w wieku produkcyjnym i zwiększanie się liczby osób starszych, tj. kobiet w wieku powyżej 60 roku życia i mężczyzn powyżej 65 roku życia. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym również wykazuje tendencje spadkowe, tylko w latach 2011-2012 utrzymywała się na zbliżonym poziomie. Zmniejszająca się liczba dzieci i młodzieży jest efektem przede wszystkim zmniejszającej się liczby urodzin dzieci.

Analizując powyższe dane można zauważyć, że systematycznie rośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym. Miasto wpisuje się w trend demograficzny zauważalny na terenie całego kraju. Zasadne byłoby stwarzanie warunków sprzyjających zwiększeniu dzietności rodzin poprzez zminimalizowanie ubóstwa, pobudzenie aktywności osób w wieku produkcyjnym na rynku pracy, poprawę dostępu mieszkańców miasta do opieki zdrowotnej oraz placówek opiekuńczych dla dzieci na czas pobytu rodziców w pracy, a także poprzez wsparcie rodzin, które borykają się z trudnościami w prawidłowym wypełnianiu swoich funkcji.

2.2. Bezrobocie

Jak wynika z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Pile liczba osób bezrobotnych w latach 2010-2012 systematycznie wzrastała. W 2010 r. wynosiła ona 3.219 osób, w 2012 r. już 3.950. W 2013 r. liczba bezrobotnych po raz pierwszy od kilku lat spadła. W miesiącach od stycznia do maja liczba osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pile wzrastała, by systematycznie zmniejszać się w drugiej połowie roku. Wśród pozostających bez pracy niezmiennie większość stanowią kobiety, choć proporcje te z roku na rok wyrównują się. Szczegółowe dane na ten temat przedstawia tabela nr 2.

Tabela 2. Bezrobotni w mieście według płci

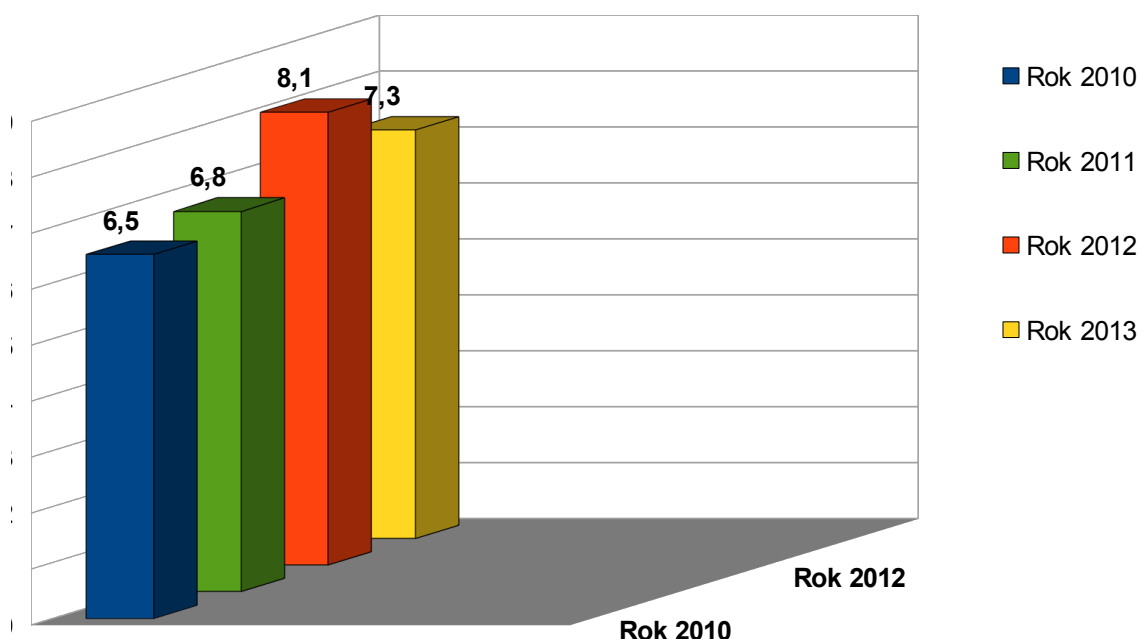
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Liczba bezrobotnych w mieście ogółem	3.219	3.353	3.950	3.557
Liczba bezrobotnych kobiet	1.667	1.762	2.066	1.828

Liczba bezrobotnych mężczyzn	1.552	1.591	1.884	1.729
------------------------------	-------	-------	-------	-------

Źródło: dane Powiatowego Urzędu Pracy w Pile

Uzupełnienie powyższych danych stanowią przedstawione w kolejnym wykresie informacje na temat wskaźnika bezrobocia, tj. liczby osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym. Ilustruje to wykres nr 2.

Wykres 2. Wskaźnik bezrobocia w Pile w latach 2010-2013

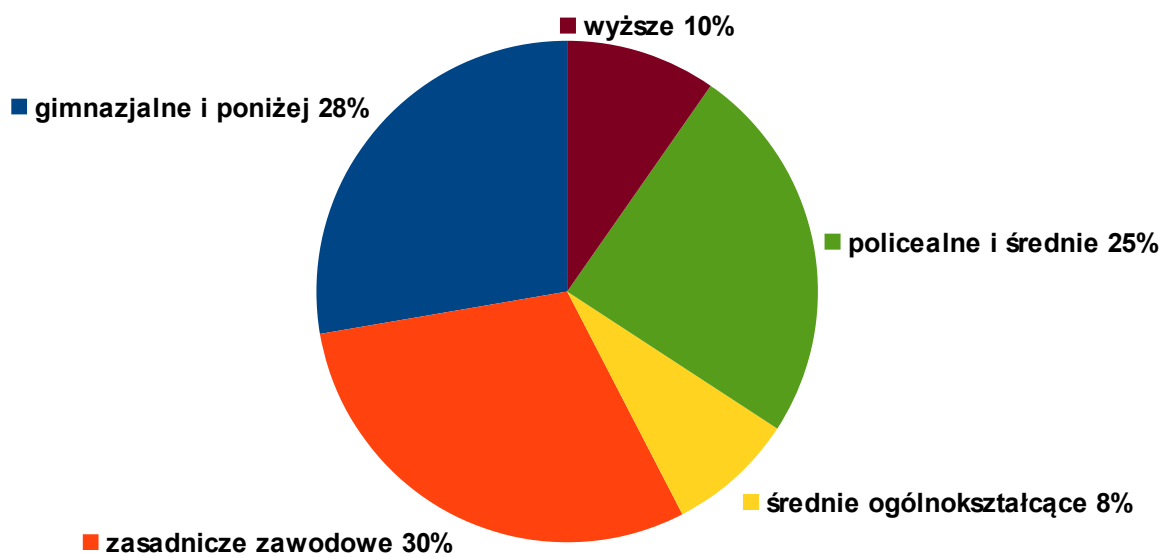

Źródło: dane Powiatowego Urzędu Pracy w Pile

Jak wynika z powyższego wykresu wskaźnik bezrobocia w latach 2010-2012 charakteryzował się tendencją wzrostową. O ile jednak jego wartość w latach 2010 i 2011 nie odbiegała od siebie w znaczący sposób, tak w 2012 r. wzrost ten jest bardzo wyraźny. W 2013 r. nastąpił istotny spadek wskaźnika bezrobocia, mimo tego jest on wyraźnie wyższy niż w latach 2010-2011.

Analizując sytuację na pilskim rynku pracy warto zaznaczyć, że najliczniejszą grupę bezrobotnych mieszkańców Piły zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pile stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a najmniej liczną osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Według danych z 31.12.2013 r. pierwsza z wymienionych grup stanowi 27,9% ogółu bezrobotnych, zaś druga 9,00 %. Podobną tendencję można zaobserwować również w całym powiecie pilskim. Strukturę osób bezrobotnych według wykształcenia ilustruje wykres nr 3.

Wykres nr 3. Struktura bezrobotnych mieszkańców według wykształcenia

* stan na 31.12.2013 r.

Źródło: dane Powiatowego Urzędu Pracy w Pile

2.3. Pomoc społeczna i jej świadczeniobiorcy

W roku 2013 pomocą społeczną objętych było 2.565 rodzin, w skład których weszło 6.656 osób. Stanowią one 8,9% ogółu mieszkańców miasta. W latach 2010–2011 liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną, świadczoną przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile, pozostawała na zbliżonym poziomie. Sytuacja zmieniła się w 2012 r., kiedy zanotowano wyraźny wzrost liczby rodzin korzystających ze społecznego wsparcia. W 2012 r. liczba ta wzrosła o 174, a tym samym pomocą Ośrodka objętych było o 393 osoby więcej. W 2013 roku wartości te wzrastały z jeszcze większą dynamiką. Liczba rodzin, którym Ośrodek przyznał świadczenia wzrosła o kolejne 127, a pomocą objętych zostało 448 nowych osób. Zjawisko to miało związek głównie ze wzrostem kryterium dochodowego uprawniającego do ubiegania się o świadczenia z pomocy społecznej. Powyższe dane ilustruje tabela nr 3.

Tabela 3. Dane o rodzinach objętych pomocą społeczną w latach 2010-2013

Rok	liczba rodzin objętych pomocą społeczną	liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną	% ogółu mieszkańców
2010	2.291	6.003	8,1%
2011	2.264	5.815	7,8%
2012	2.438	6.208	8,3%
2013	2.565	6.656	8,9%

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pile

Do podstawowych świadczeń, z których korzystają rodziny o niskim statusie ekonomicznym są świadczenia pieniężne. W 2013 r. roku otrzymały je (w różnych formach) 2.333 rodziny, w skład których wchodziło łącznie 6.319 osób. Świadczenia niepieniężne otrzymało 1.230 rodzin liczących 3.824 osoby. W ostatnich latach systematycznie rosła również liczba rodzin objętych pracą socjalną, w tym techniką kontraktu socjalnego, prowadzoną przez zatrudnionych w MOPS pracowników socjalnych, także w ramach projektu „Twoja szansa. Aktywizacja zawodowa klientów MOPS w Pile”. W 2010 r. zawartych zostało 167 kontraktów socjalnych, a w 2013 r. ich liczba wzrosła do 221. Kontraktami objętymi zostały 233 osoby.

Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej pomocy udziela się w szczególności z powodu ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizmu lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Najliczniejszą grupę świadczeniobiorców pomocy społecznej od kilku lat stanowią w Pile osoby dotknięte bezrobociem. Wśród rodzin korzystających ze

społecznego wsparcia znaczącą grupę stanowią także rodziny borykające się z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Warto przy tym zauważyć, że liczba rodzin, których problemem jest bezradność w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej w ostatnich latach systematycznie wzrastała. W ostatnich trzech latach wzrastała również liczba rodzin niepełnych, w których występuje ten problem. Znaczna liczba rodzin objętych społecznym wsparciem boryka się także z problemem alkoholizmu. Ważną przyczyną, dla której Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile udziela wsparcia rodzinom, jest również przemoc domowa. Powyższe kwestie ilustruje tabela nr 4.

Tabela 4. Wybrane powody przyznania pomocy społecznej w latach 2011-2013

Powody przyznawania pomocy	Liczba rodzin		
	2011	2012	2013
Bezrobocie	1.474	1.584	1.700
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	493	544	612
w tym:			
rodziny niepełne	382	416	457
rodziny wielodzietne	80	82	85
Alkoholizm	358	378	401
Przemoc w rodzinie	65	59	72

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pile

2.4. Wspieranie rodziny

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych niezmiennie od 2010 roku jest jednym z najważniejszych powodów, dla których rodziny otrzymują pomoc z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pile. Działania w tym zakresie są zadaniami własnymi gminy. Zgodnie z *ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 135) prowadzone są one w formie pomocy w opiece i wychowaniu dziecka oraz pracy z rodziną.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile jest jedną z nielicznych jednostek w Polsce, która pomimo braku obligatoryjności w zatrudnianiu asystentów, już w roku 2012 utworzyła Zespół ds. Asysty Rodzinnej. W 2012 roku, kiedy to weszła w życie *ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, Ośrodek zatrudniał **6 asystentów rodziny**, którzy swym działaniem obejmowali **104 rodziny**. W kolejnym roku przy tej samej liczbie asystentów rodziny liczba ta wzrosła do **117**. Warto przy tym zauważyć, że zgodnie z ww. ustawą asystent rodziny może w tym samym czasie pracować nie więcej niż z 20 rodzinami.

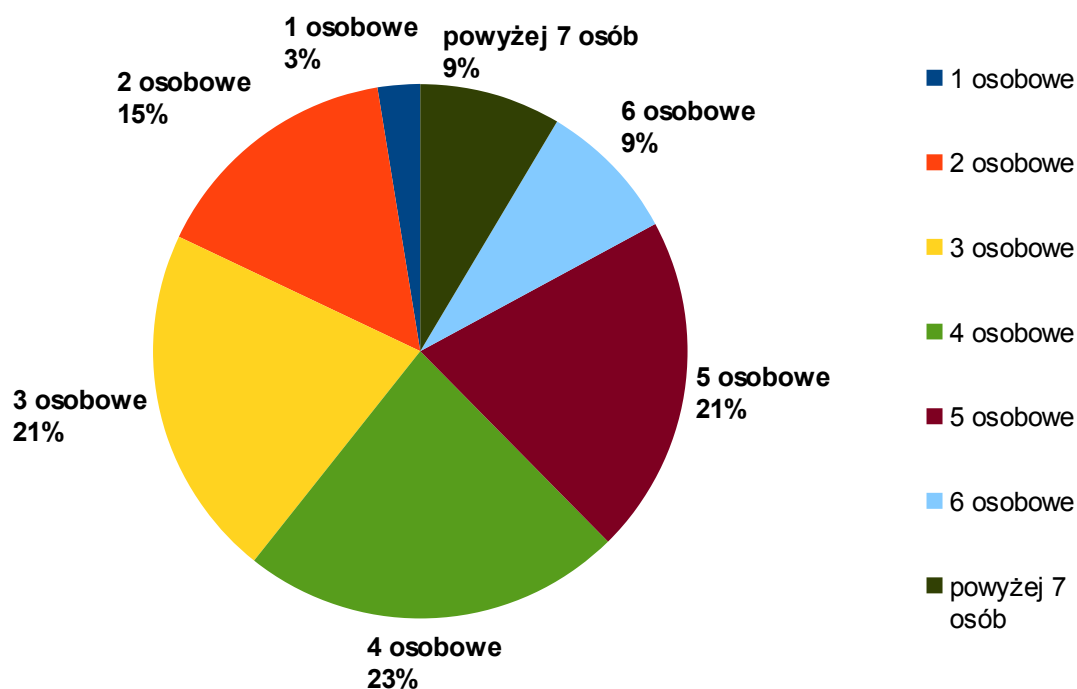
W 2013 r. asystenci rodziny zakończyli pracę z **8** rodzinami, z czego:

- w **6 rodzinach** udało się osiągnąć założone w planie pracy cele,
- **2 rodziny** zaprzestały współpracy z asystentem rodziny w związku z wyjazdem.

Przeciętny czas pracy asystenta z rodziną wg stanu na 31 grudnia 2013 r. wynosił **17 miesięcy**.

Z danych uzyskanych w badaniu ankietowym (wzór ankiety w załączeniu) od asystentów rodziny zatrudnionych w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Pile wynika, że wśród rodzin objętych asystą w 2013 r. przeważają rodziny liczące od 3 do 5 osób. Stanowią one blisko **65%** wszystkich rodzin. Najmniej liczną grupę stanowiły gospodarstwa jednoosobowe, z których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej, a praca z tymi rodzinami jest kontynuowana. Warto przy tym zaznaczyć, że asystą objęte są zarówno rodziny, w skład których wchodzi rodzice i dzieci, jak również rodziny wielopokoleniowe. Procentowy udział poszczególnych typów rodzin przedstawia wykres nr 4.

Wykres 4. Typy rodzin objętych asystą w 2013 r.

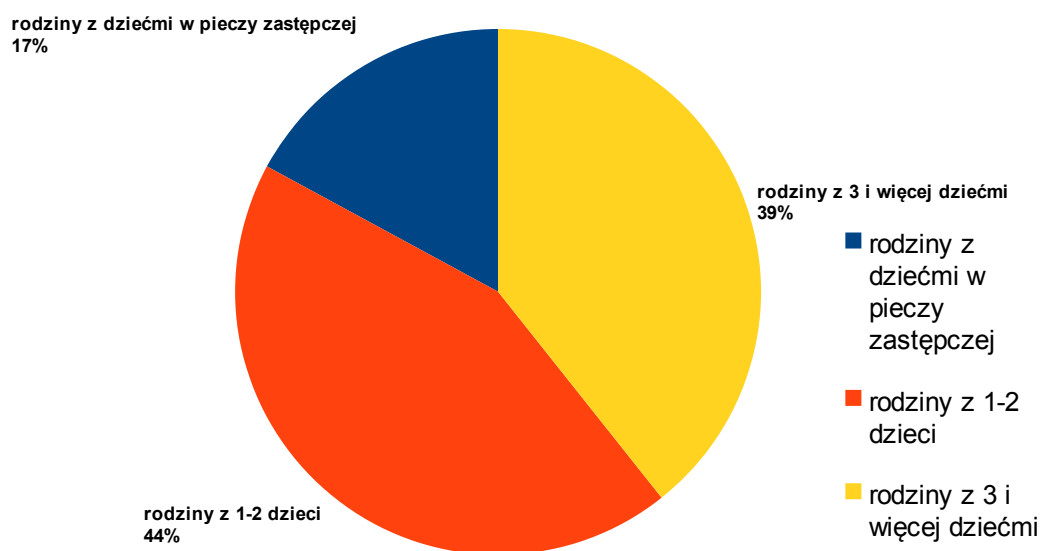

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pile

Analizując sytuację rodzin, brano pod uwagę liczbę dzieci pozostających w rodzinach, z którymi w 2013 r. pracowali asystenci. Nie uwzględniono rodzin, z których dzieci trafiły do różnych form pieczy zastępczej. Największą grupę rodzin stanowią rodziny małe, w skład których wchodzi 1-2 dzieci. Odsetek rodzin z 3 i więcej dzieci (rodzin wielodzietnych) jest nieznacznie niższy. Warto przy tym zauważyć, że wśród nich znajduje się **6 rodzin** z pięciorgiem dzieci oraz **3 rodziny** z sześciorgiem dzieci. Należy przy tym nadmienić, że określając liczbę dzieci w rodzinie, asystenci brali pod uwagę wszystkie w danym gospodarstwie domowym, włączając w to rodzeństwo klientów i wnuki (w rodzinach wielopokoleniowych).

Pozostałe rodziny aktualnie nie mają dzieci pod opieką, gdyż zostały one umieszczone w pieczy zastępczej. Grupa ta liczy 20 rodzin. Praca asystentów polega w tym przypadku na dążeniu do takiej poprawy sytuacji opiekuńczo-wychowawczej rodziny, aby w przyszłości dzieci mogły powrócić pod opiekę biologicznych rodziców. Ilustruje to wykres nr 5.

Wykres 5. Struktura rodzin objętych wsparciem asystentów rodziny w 2013 r. z uwzględnieniem liczby dzieci pozostających pod ich opieką

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pile

Rodziny objęte wsparciem asystentów rodziny borykają się z wieloma problemami, które wymieniane są jako powody przyznawania pomocy społecznej. Obrazuje to tabela nr 5.

Tabela 5. Problemy rodzin objętych asystą rodzinną w 2013 r.

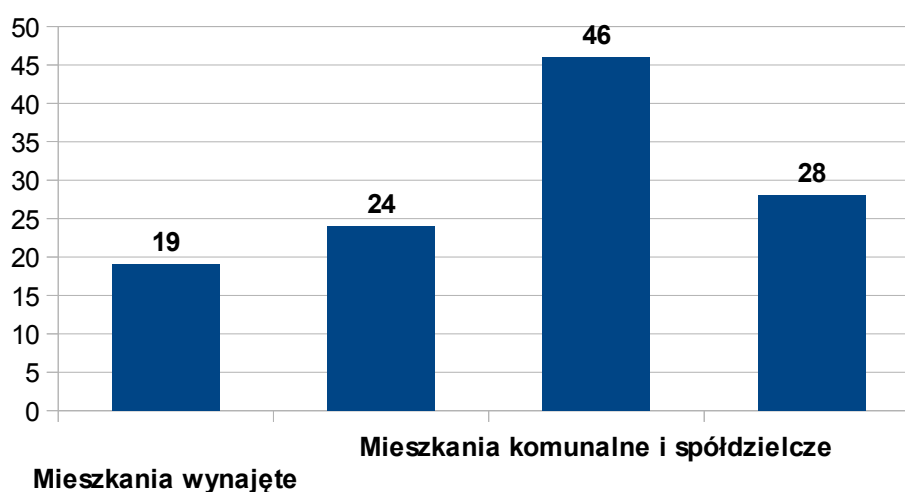
Wyszczególnienie	Liczba rodzin	Udział procentowy
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	117	100%
Bezrobocie	101	86%
Nadużywanie alkoholu	51	44%
Przemoc w rodzinie	25	21%

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pile

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych dotyczy wszystkich rodzin, z którymi pracują asystenci rodziny. Jest to podstawowy powód, dla którego pracownicy socjalni wnioskują o przydzielenie rodzinom tej formy wsparcia. Kolejnym problemem występującym w tych rodzinach jest bezrobocie. Z danych uzyskanych od asystentów rodziny wynika, że w **21 rodzinach** pracuje (na umowę o pracę lub na umowę zlecenie) przynajmniej jedna dorosła osoba. Członkowie **3 rodzin** przyznają się do podejmowania dorywczych prac. Jednoczesne występowanie problemów bezrobocia i nadużywania alkoholu asystenci rodziny zaobserwowali w **45 rodzinach**. W **19 rodzinach** występują jednocześnie: nadużywanie alkoholu i przemoc.

Brak stałego zatrudnienia wpływa na sytuację ekonomiczną rodzin, w tym na ich sytuację mieszkaniową. Własne mieszkanie posiada **28 rodzin** spośród wszystkich objętych wsparciem asystentów. Pozostałe rodziny zajmują lokale komunalne, spółdzielcze, socjalne lub wynajmują mieszkania bądź pokoje. W najtrudniejszej sytuacji mieszkaniowej znajdują się rodziny mieszkające w wynajmowanych lokalach. Umowy wynajmu zawierane są często na bardzo krótkie okresy, bez gwarancji przedłużenia. Ogranicza to możliwość stabilizacji rodziny. Częste przeprowadzki zmuszają dzieci do zmiany szkoły czy przedszkola i wymuszają konieczność adaptacji w nowym środowisku. Sytuację mieszkaniową rodzin współpracujących z asystentami rodziny ilustruje wykres nr 6.

Wykres 6. Rodzaje mieszkań zajmowanych przez rodziny pracujące z asystentem w 2013 r.

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pile

Standard wymienionych lokali jest bardzo zróżnicowany. Z uzyskanych przez asystentów rodziny danych wynika, że najlepsze warunki są w wynajmowanych mieszkaniach; **58%** tych mieszkań jest dostosowanych do potrzeb mieszkających w nich rodzin. Dane zebrane przez asystentów rodziny w badaniu ankietowym wskazują, że najtrudniejsze warunki są w mieszkaniach socjalnych. Zaledwie **12,5%** tych lokali spełnia oczekiwania rodzin. Tabela nr 6 przedstawia, problemy zgłaszane przez klientów dotyczące warunków mieszkaniowych.

Tabela 6. Najczęstsze problemy w mieszkaniach zajmowanych przez rodziny korzystające z pomocy asystentów w 2013 r.

Wyszczególnienie	Mieszkania własne	Mieszkania komunalne i spółdzielcze	Mieszkania socjalne	Mieszkania wynajęte
Zbyt mały metraż	32%	24%	4%	32%
Brak wody (w tym ciepłej)	4%	9%	4%	11%
Brak ogrzewania	4%	4%	8%	-
Wilgoć	18%	28%	50%	26%
Zły stan budynku	14%	41%	63%	26%
Zaniedbanie przez rodzinę	21%	43%	50%	11%
Brak łazienki/wc	-	4%	8%	-

* W ankiecie wskazywano 3 najważniejsze problemy mieszkaniowe każdej badanej rodziny

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pile

Jak widać z powyższego zestawienia największym problemem rodzin posiadających własne mieszkania lub mieszkających w wynajętych lokalach jest zbyt mały metraż w stosunku do potrzeb rodzin. Głównym problemem rodzin mieszkających w mieszkaniach socjalnych i komunalnych są: zły stan budynku oraz wilgoć.

Problemy w rodzinach nie pozostają bez wpływu na sytuację dzieci. Z powodu występujących w rodzinie problemów w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz nakładających się na nie pozostałych wymienionych problemów, w **63 rodzinach** objętych wsparciem przynajmniej jeden z rodziców ma ograniczone prawa rodzicielskie lub jest ich pozbawiony. Należy jednak przy tym nadmienić, że spośród rodzin objętych w 2013 r. asystą **46 to rodziny pełne**. Pozostałe rodziny są niepełne, bądź rekonstruowane. W związku z tym zbierając dane na temat władzy rodzicielskiej, asystenci brali pod uwagę także rodziców, którzy nie mieszkają ze swoimi dziećmi.

Analizując problemy występujące w rodzinach, gdzie rodzice mają ograniczone lub odebrane prawa rodzicielskie, należy zauważyć, że oprócz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w **34 rodzinach** występuje problem alkoholowy, a w **19 rodzinach** przemoc w rodzinie. Łączne występowanie bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, nadużywania alkoholu przez przynajmniej jedną dorosłą osobę oraz przemocy domowej asystenci rodziny zaobserwowali w **13 rodzinach**.

Jedną z konsekwencji ograniczenia rodzicom władzy rodzicielskiej jest umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej. Wg stanu na 31 grudnia 2013 r. w pieczy zastępczej przebywa **46 dzieci z 24 rodzin** objętych wsparciem asystentów rodziny, z czego **24 dzieci z 12 rodzin** trafiło do pieczy zastępczej już w czasie trwania asysty. Należy przy tym zaznaczyć, że spośród tych 24 rodzin, w **20 rodzinach**, występuje problem alkoholowy, a w **9 rodzinach** występuje przemoc w rodzinie.

Wprowadzenie do rodzin asystentów pozwoliło na dokładne zdiagnozowanie najważniejszych problemów, z jakimi borykają się rodziny mające trudności z prawidłowym wypełnianiem funkcji opiekuńczo-wychowawczej, ale przede wszystkim na poprawę bezpieczeństwa pochodzących z nich dzieci.

Asystenci rodziny zatrudnieni w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Pile zgodnie z *art. 15 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* w ramach powierzonych obowiązków zawodowych realizowali następujące działania:

- motywowali do kontaktów ze specjalistami,
- motywowali do podjęcia terapii,

- opracowywali wnioski do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w przypadku braku motywacji osoby uzależnionej do podjęcia dobrowolnej terapii,
- współpracowali z jednostkami oświatowymi, w tym zwłaszcza z pedagogami i psychologami szkolnymi,
- udzielali pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi,
- udzielali pomocy w uzyskaniu miejsca w żłobkach i przedszkolach,
- motywowali członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych i umiejętności skutecznego poszukiwania pracy, w tym do udziału w zajęciach proponowanych przez działający w MOPS Klub Integracji Społecznej,
- udzielali wsparcia w zakresie wyszukiwania i analizowania ofert pracy, tworzenia dokumentów aplikacyjnych oraz motywowali do składania ich u potencjalnych pracodawców,
- udzielali pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów psychologicznych,
- we współpracy z pracownikami socjalnymi udzielali pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych,
- udzielali pomocy rodzinom w zdobyciu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego,
- udzielali wsparcia przy uzyskaniu mieszkania z zasobów gminy,
- współpracowali z jednostkami administracji samorządowej oraz organizacjami pozarządowymi,
- sporządzali opinie na potrzeby sądu opiekuńczego oraz Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pile,
- uczestniczyli w posiedzeniach Zespołu ds. oceny sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej organizowanych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pile będącego Organizatorem Rodzinnej Pieczy Zastępczej na terenie powiatu pilskiego,

- współpracowali z Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Pile, wszczynając procedurę „Niebieskie Karty” w rodzinach, w których zdiagnozowali przemoc domową oraz uczestnicząc w pracach grup roboczych, powołanych do rozwiązania problemu przemocy w indywidualnych przypadkach.

Działania z zakresu wsparcia rodziny w formie pomocy w opiece i wychowaniu dziecka realizowane są także poprzez działalność placówek wsparcia dziennego. Zgodnie z ww. *ustawą* mogą być prowadzone w formie opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, klubów i ognisk wychowawczych, specjalistycznej bądź pracy podwórkowej. Może być ona prowadzona również w połączonych formach. W placówkach wsparcia dziennego może przebywać w tym samym czasie do **30 dzieci**, przy czym liczba dzieci przebywających pod opieką jednego wychowawcy nie może przekroczyć **15 dzieci**. Placówki te, zgodnie z *ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, mogą być zakładane przez gminę lub na zlecenie gminy przez organizacje pozarządowe, podmioty kościelne bądź inne podmioty, które uzyskały zezwolenie prezydenta miasta.

W 2012 roku na terenie Gminy Piła w oparciu o tę ustawę funkcjonowały **3 placówki** wsparcia dziennego, zaś rok później **2 placówki**. Tabela nr 7 przedstawia dane dotyczące liczby placówek wsparcia dziennego funkcjonujących w latach 2012-2013 na terenie gminy, liczby przewidzianych dla dzieci miejsc oraz liczby skierowanych do nich dzieci.

Tabela 7. Placówki wsparcia dziennego w Pile w latach 2012-2013

Wyszczególnienie	Rok 2012		Rok 2013	
	Placówki prowadzone przez gminę	Placówki prowadzone na zlecenie gminy	Placówki prowadzone przez gminę	Placówki prowadzone na zlecenie gminy
Liczba placówek	1	2	1	1
Liczba miejsc	15	55	15	60

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pile

Placówka wsparcia dziennego prowadzona przez gminę funkcjonowała w latach 2012-2013 w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, w Dziennym Domu Pomocy przy ul. Kondratowicza 19. Placówki działające na zlecenie gminy prowadzone były przez organizacje pozarządowe:

- Akcję Humanitarną „Życie” Oddział w Pile, ul. Okrzei 4,
- Salezjańskie Stowarzyszenie Wychowania Młodzieży, Piła, ul. Liebelta 3.

Oprócz placówek wsparcia dziennego określonych w *ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* w latach 2012-2013 w Pile funkcjonowały również świetlice socjoterapeutyczne działające na bazie jednostek oświatowych. Ich działalność realizowana była na podstawie *ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*. W 2013 r. świetlice prowadzone były w 11 szkołach. Celem świetlic socjoterapeutycznych jest zapewnienie dzieciom z rodzin dotkniętych problemem alkoholowym opieki wychowawczej i socjalnej, zagospodarowanie wolnego czasu, a także wypoczynku, rekreacji oraz pomocy w rozwiązywaniu trudności szkolnych, wspomaganie rozwoju dzieci poprzez pogłębianie i rozwijanie zainteresowań, indywidualnych zdolności oraz rozbudzenie aktywności twórczej dziecka.

Kolejnym zadaniem własnym gminy wynikającym z *art. 176 pkt 5 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, realizowanym przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile, jest współfinansowanie pobytu dzieci w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym. W 2012 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile poniósł wydatki na opiekę i wychowanie **36 dzieci** pochodzących z terenu Gminy Piła, które zostały umieszczone w rodzinach zastępczych oraz **7 dzieci** umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. W 2013 r. liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych, których pobyt jest współfinansowany przez Gminę Piła wzrosła do **52**, a liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych do **21**.

3. Zasoby miasta

Prawidłowe realizowanie działań gminy w zakresie wsparcia rodziny jest możliwe przede wszystkim dzięki wsparciu jednostek oświatowych, urzędów, instytucji, czy organizacji pozarządowych. Atutem Piły jest dobrze rozwinięty system szkolnictwa oferujący wysoki poziom kształcenia na wszystkich szczeblach edukacji oraz

różnorodność zajęć dodatkowych dla dzieci i młodzieży. Piła jest również ważnym ośrodkiem sportowym i kulturalnym, a baza, którą dysponuje miasto, pozwala na całoroczną pracę licznych kół zainteresowań oraz organizację imprez, cieszących się dużym powodzeniem nie tylko wśród mieszkańców, ale również wśród gości i turystów. Miasto ma również szeroko rozbudowaną strukturę jednostek pomocowych, a także służb pracujących na rzecz mieszkańców.

W mieście funkcjonuje szereg instytucji, w tym placówek opieki nad dziećmi do lat 3, przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów. Ich zestawienie wg stanu na 31 grudnia 2013 r. obrazuje tabela nr 8.

Tabela 8. Żłobki, przedszkola, szkoły w Pile

Placówki opieki nad dziećmi do lat 3		
Lp.	Nazwa	Adres
1.	Żłobek Nr 1	ul Grabowa 7
2.	Żłobek Niepubliczny „Guga Studio”	ul. Lotnicza 10
3.	Klub Dziecięcy „Ciuciubabka”	ul. Konopnickiej 15/4
4.	Klub Dziecięcy „Pomarańczowa Pszczoła”	ul. Żeromskiego 70
Przedszkola		
Lp.	Nazwa	Adres
1	Publiczne Przedszkole Nr 1	ul. Witaszka 4
2.	Publiczne Przedszkole Nr 2	ul. Roosevelta 30 A
3.	Publiczne Przedszkole Nr 3	ul. Wincentego Pola 16
4.	Publiczne Przedszkole Nr 4	ul. Kusocińskiego 10 A
5.	Publiczne Przedszkole Nr 5	ul. Konopnickiej 7
6.	Publiczne Przedszkole Nr 6	ul. Żeleńskiego 15
7.	Publiczne Przedszkole Nr 7 im. Pszczółki Mai	ul. Witosa 22 A

8.	Publiczne Przedszkole Nr 8	ul. Boh. Stalingradu 23
9.	Publiczne Przedszkole Nr 11	ul. św. Jana Bosko 2
10.	Publiczne Przedszkole Nr 12	ul. Reja 11
11.	Publiczne Przedszkole Nr 13	ul. Kraszewskiego 2
12.	Publiczne Przedszkole Nr 14	ul. Brzechwy 10
13.	Publiczne Przedszkole Nr 15	ul. Grabowa 20
14.	Publiczne Przedszkole Nr 16	al. Powst. Wlkp. 86 A
15.	Publiczne Przedszkole Nr 17 im. Krasnala	ul. Śniadeckich 3 A
16.	Publiczne Przedszkole Nr 18 im. Kubusia	ul. Trentowskiego 3
17.	Publiczne Przedszkole Nr 19 im. Misia Uszatka	ul. Królowej Jadwigi 20
18.	Przedszkole Niepubliczne Caritas Nr 1	ul. Kossaka 16
19.	Przedszkole Niepubliczne BAJKA	ul. Wiosny Ludów 57
20.	Niepubliczny Punkt Przedszkolny "Złota Rybka"	ul. Reja 8
21.	Przedszkole Niepubliczne „Zielona Dolina”	ul. Młynarska 4/2L,3L
22.	Punkt Przedszkolny NEMO	ul. Kossaka 16
23.	Niepubliczne Przedszkole „Disneyland”	ul. Dąbrowskiego 8
24.	Przedszkole Niepubliczne "Arka Noego"	ul. Złota 1
25.	Przedszkole Niepubliczne „Montessori -	ul. Kolbe 9D
27.	Niepubliczne Przedszkole Anglojęzyczne "First	ul. Jałowcowa 8
28.	Niepubliczny Punkt Przedszkolny Specjalny	ul. Szybowników 4/1
Szkoły podstawowe i gimnazja		
Lp.	Nazwa	Adres
1.	Zespół Szkół Nr 1 im. Jana Brzechwy	ul. Brzozowa 4

2.	Zespół Szkół Nr 2 im. Królowej Jadwigi	ul. Królowej Jadwigi 2
3.	Zespół Szkół Nr 3 im. Lotników Polskich	ul. Żeromskiego 41
4.	Gimnazjum Nr 4 im. Ignacego Jana Paderewskiego	ul. Kujawska 1
5.	Gimnazjum Nr 5 im. Tadeusza Kościuszki	ul. Bydgoska 23
6.	Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Stanisława Staszica	ul. Buczka 11
7.	Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Olimpijczyków	ul. Roosevelta 12
8.	Szkoła Podstawowa Nr 4 im. Mikołaja Kopernika	ul. Grabowa 18
9.	Szkoła Podstawowa Nr 5 im. Dzieci Polskich	al. Niepodległości 18
10.	Szkoła Podstawowa Nr 7 im. Adama Mickiewicza	al. Wojska Polskiego 45
11.	Szkoła Podstawowa Nr 12	ul. Lelewela 140
12.	Gimnazjum Towarzystwa Salezjańskiego im.	ul. Dembowskiego 4
13.	Gimnazjum Społecznego Towarzystwa	al. Powstańców
14.	Salezjańska Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II	ul. Andersa 34
15.	Szkoła Podstawowa Społecznego Towarzystwa	al. Powstańców

Źródło: dane Urzędu Miasta Piły

Do zasobów Piły umożliwiających działania na rzecz wsparcia rodziny należą również ośrodki kultury, sportu i rekreacji, których bogata oferta skierowana jest do osób w każdym wieku i o bardzo zróżnicowanych zainteresowaniach.

Do zasobów tych należą także urzędy, organizacje i inne instytucje funkcjonujące na jej terenie lub obejmujące swoim zasięgiem mieszkańców Piły, w tym między innymi:

- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pile, Plac Staszica 1,

- Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Pile, ul. Polna 3,
- Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Pile, ul. Kwiatowa 5,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile, ul. Kwiatowa 5,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pile, al. Niepodległości 37,
- Komenda Powiatowa Policji w Pile, ul. Bydgoska 115,
- Sąd Rejonowy w Pile, al. Powstańców Wielkopolskich 79,
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Pile, ul. Rydygiera 23,
- Pilskie Centrum Pomocy Bliźniemu MONAR-MARKOT, ul. Długosza 33 i inne organizacje pozarządowe.

4. Analiza SWOT

Głównie skupia się ona na odpowiedzi na pytania:

- czy obecny stan zasobów gminy stanowi silną czy słabą stronę, tzn. czy jest czynnikiem ułatwiającym, czy utrudniającym pożądaną rozwój?
- jakie szanse lub zagrożenia dla gminy płyną z jej kontaktów z bliższym lub dalszym otoczeniem?

Analiza sporządzonej kombinacji tych czynników pozwala na ocenę, jaki typ działań jest najbardziej użyteczny w osiągnięciu założonych celów. Jakościowa analiza obecnej sytuacji rodziny, dziecka i systemu ich opieki oraz prawdopodobnej przyszłej sytuacji pozwala nam ukierunkować działania w ten sposób, by sprzyjały one osiągnięciu założonego celu.

Tabela 9. Analiza SWOT zasobów Gminy Pila w zakresie wsparcia rodziny

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • rozwinięta sieć placówek pomocowych, • kompetentna kadra pomocy społecznej, oświaty oraz innych 	<ul style="list-style-type: none"> • brak gotowości ze strony rodzin do zmiany stylu życia, • stereotypowe postrzeganie instytucji pomocowych,

<p>instytucji pracujących na rzecz rodziny,</p> <ul style="list-style-type: none"> • integracja instytucji i organizacji działających w obszarze pomocy dziecku i rodzinie, • wprowadzenie innowacyjnych form pracy z rodziną – zatrudnienie 6 asystentów rodziny, • istniejące placówki wsparcia dziennego dla dzieci, • dostęp do specjalistycznych szkoleń i innych form rozwoju zawodowego, w tym w zakresie przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu kadry pomocowej, • podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników jednostek i ośrodków działających na rzecz dziecka i rodziny, • współpraca międzyinstytucjonalna na rzecz pomocy oraz wsparcia dziecka i rodziny, w tym działalność Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, • dostępność do bezpłatnego specjalistycznego poradnictwa, • działalność NGO pracujących na rzecz osób i rodzin, 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające upowszechnianie wśród mieszkańców miasta informacji o zróżnicowanych formach pomocy i wsparcia rodziny, • niewystarczająca w stosunku do potrzeb, dostępność do usług poradni pedagogiczno-psychologicznej, • trudne warunki mieszkaniowe rodzin, • brak rodzin wspierających, • nadmierne obciążenie pracą administracyjną pracowników instytucji pomocowych,
---	---

<ul style="list-style-type: none"> • bogata oferta form spędzania czasu wolnego dla rodzin i dzieci, • przyjęcie i realizacja lokalnych programów i strategii, • funkcjonowanie regionalnych i lokalnych mediów. 	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • nowe przepisy prawne regulujące możliwość i zakres wspierania rodziny, • możliwość uzyskania dodatkowych środków pozabudżetowych na realizację zadań z zakresu wspierania rodziny, • rozwój współpracy międzysektorowej i interdyscyplinarnej w zakresie pomocy rodzinie, • wykorzystanie regionalnych i lokalnych mediów w kampaniach informacyjnych i edukacyjnych, • tworzenie partnerstw działających na rzecz rodziny, • pozyskanie kandydatów do tworzenia rodzin wspierających, • rozwój wolontariatu wspierającego rodziny w trudnej sytuacji życiowej, • pozyskanie środków z funduszy zewnętrznych na działania 	<ul style="list-style-type: none"> • sytuacja na rynku pracy • starzenie się społeczeństwa, • zanik autorytetów, kryzys wartości rodzinnych, • zmiany zachodzące wewnątrz struktury rodziny, rozluźnienie więzi rodzinnych, • osłabianie funkcji opiekuńczej rodziny, • zanik kontaktów bezpośrednich między ludźmi na rzecz pośrednich tj. internetowych, telefonicznych itp., • bezradność i bierność rodzin w rozwiązywaniu własnych problemów, brak świadomości tych problemów, • brak współpracy ze strony rodziny w zakresie rozwiązywania jej problemów opiekuńczo-wychowawczych, • zjawisko „dziedziczenia biedy”, • zła sytuacja ekonomiczna rodziny,

<p>prorodzinne: społeczne, edukacyjne, zdrowotne, aktywizujące,</p> <ul style="list-style-type: none"> • umocowania prawne gwarantujące podejmowanie skutecznych działań w zakresie profilaktyki i wsparcia rodzin. 	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenie możliwości zaspokojenia wszystkich uzasadnionych potrzeb bytowych rodzin, • rozwój zjawisk patologicznych wśród dzieci i młodzieży, • niedostateczne promowanie w mediach dobrych praktyk w zakresie wspierania rodziny.
--	---

Źródło: badania własne MOPS w Pile

5. Adresaci

Wszystkie dzieci wymagają ochrony ich praw i wolności oraz pomocy dla zapewnienia harmonijnego rozwoju i przyszłej samodzielności życiowej, jednakże szczególnej uwagi wymagają dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo. Dysfunkcje rodziny przyczyniają się do powstawania znacznych strat rozwojowych dzieci. Niewydolność rodziców zaburza zaspokajanie podstawowych potrzeb rozwojowych dziecka, prowadzi między innymi do niepowodzeń szkolnych, a nawet izolacji społecznej.

Rodzina jako naturalne środowisko rozwoju dziecka, przeżywając trudności w opiece nad dziećmi i wychowywaniu dzieci, wymaga wsparcia dla dobra nie tylko dzieci, ale też wszystkich jej członków. Przywrócenie prawidłowego funkcjonowania rodzin jest też największym zyskiem dla społeczności lokalnej.

Niniejszy program adresowany jest więc przede wszystkim do:

- rodzin przeżywających trudności w sferze opiekuńczo - wychowawczej,
- rodzin, w których dzieci umieszczone zostały w pieczy zastępczej,

- rodzin zagrożonych kryzysem, tj. rodzin żyjących w ubóstwie, niezaradnych życiowo itp.,
- dzieci i młodzieży zagrożonych niedostosowaniem społecznym,
- przedstawicieli instytucji, organizacji oraz służb pracujących na rzecz dzieci i rodziny.

6. Cele programu

Priorytetem wszelkich działań podmiotów zaangażowanych w realizację „Programu Wspierania Rodziny Miasta Piły na lata 2014-2016” będzie niesienie profesjonalnej pomocy rodzinie w kierunku wzmocnienia lub odzyskania jej funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Działania zawarte w Programie nastawione są przede wszystkim na rozwiązanie sytuacji, kiedy w naturalnej rodzinie dziecka występują problemy i dysfunkcje, w związku z którymi nie zapewnia ona dziecku właściwych warunków rozwoju. Założeniem Programu jest wspieranie rodziny już na etapie, kiedy problemy zaczynają się pojawiać, by zapobiec konieczności umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej. Praca z rodziną ma być prowadzona także w przypadku umieszczenia dzieci poza rodziną naturalną i ma zmierzać do możliwie najszybszego powrotu dziecka do rodziców biologicznych. Zgodnie z Programem oferowana pomoc nakierowana będzie na wykorzystanie zasobów własnych rodziny, a wsparcie instytucjonalne będzie zapewnione w sytuacjach, gdy rodzina napotka na problemy, których nie będzie w stanie samodzielnie przezwyciężyć. Oferowana pomoc będzie miała charakter zróżnicowany – profilaktyczny, reintegracyjny i interwencyjny – w zależności od zdiagnozowanych potrzeb i możliwości rodziny.

Cel główny

Wspieranie rodzin przeżywających trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo–wychowawczej w celu przywrócenia im zdolności do prawidłowego wypełniania obowiązków wobec dzieci

Osiągnięcie celu głównego uwarunkowane jest realizacją celów operacyjnych i działań.

Cel operacyjny 1.:

Wypracowanie lokalnego systemu ochrony dzieci w rodzinach przeżywających trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej

Działania do celu operacyjnego 1:

- diagnozowanie problemów rodzin i dzieci na terenie Gminy Piła,
- objęcie monitoringiem rodzin zagrożonych kryzysem i przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze,
- wypracowanie zasad współpracy interdyscyplinarnej na rzecz wsparcia dziecka oraz rodziny,
- tworzenie warunków na rzecz uzyskania przez dzieci i młodzież jak najlepszego wykształcenia oraz rozwoju zainteresowań,
- rozwijanie współpracy instytucji w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych,
- podnoszenie kwalifikacji pracowników instytucji oraz organizacji wspierających rodzinę i dzieci,
- wykorzystanie potencjału organizacji pozarządowych w zakresie działań na rzecz dzieci i rodziny,
- rozwój placówek wsparcia dziennego,
- pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodzin wspierających.

Cel operacyjny 2.:

Wzmocnienie roli rodziny jako naturalnego środowiska wychowawczego i upowszechnianie wśród mieszkańców Piły wiedzy na temat systemu wspierania rodziny

Działania do celu operacyjnego 2.:

- promowanie wartości rodziny oraz prawidłowego wzorca postaw rodzicielskich i relacji w rodzinie,

- promowanie działań z zakresu wspierania rodziny realizowanych na terenie Gminy Piła, w tym zadań asystenta rodziny i placówek wsparcia dziennego,
- promowanie idei rodzin wspierających,
- zwrócenie uwagi na istotne problemy społeczne w celu zapobiegania marginalizacji rodzin przeżywających kryzys oraz podniesienia świadomości społeczeństwa o konieczności reagowania na krzywdę dziecka,
- upowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym,
- opracowanie i propagowanie materiałów edukacyjnych dotyczącej tematyki prawidłowego funkcjonowania rodziny,
- współdziałanie ze społecznością lokalną w ramach rodzinnej integracji (imprezy okolicznościowe, festyny rodzinne, osiedlowe itp.),
- promocja form aktywnego spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież.
- promowanie grup wsparcia oraz działań skierowanych na wzmocnienie kompetencji rodzicielskich,
- organizowanie grup samopomocowych.

Cel operacyjny 3.:

<p>Wspieranie rodziców w pełnionych przez nich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych</p>
--

Działania do celu operacyjnego 3.:

- opracowanie indywidualnych planów pomocy dostosowanych do rzeczywistych potrzeb rodzin przeżywających kryzys,
- udzielanie pomocy materialnej rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji ekonomicznej,
- objęcie wsparciem asystenta rodziny możliwie jak największej liczby rodzin mających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- wprowadzenie rodzin wspierających do rodzin w kryzysie,
- zwiększenie dostępności do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego (rodzinnego, psychologicznego, pedagogicznego, prawnego) oraz do terapii

rodzinnej,

- prowadzenie grup wsparcia dla osób i rodzin dotkniętych przemocą,
- organizowanie wypoczynku letniego dla dzieci z rodzin wymagających wsparcia,
- włączenie wolontariuszy do pracy z rodzinami (pomoc dzieciom w lekcjach, pomoc w opiece nad dziećmi).

7. Oczekiwane rezultaty

Najważniejszymi spodziewanymi rezultatami Gminnego Programu Wspierania Rodziny Miasta Piły na lata 2014 – 2016 są:

- 1) poprawa funkcjonowania rodzin przeżywających trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo–wychowawczej i przywrócenie im zdolności do prawidłowego wypełniania obowiązków rodzicielskich, co powinno objawiać się między innymi:
  - poprawą komunikacji w rodzinie,
  - zwiększeniem umiejętności rozwiązywania konfliktów,
- 2) zmniejszenie liczby dzieci kierowanych do różnych form pieczy zastępczej,
- 3) zwiększenie szans na powrót dzieci z różnych form pieczy zastępczej do rodziny biologicznej,
- 4) zmiana postaw społecznych (wzrost poziomu świadomości i zwiększenie wiedzy na temat problemów dotyczących rodziny, zwiększenie aktywności w pokonywaniu trudności życiowych oraz uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej),
- 5) podniesienie świadomości mieszkańców miasta o dostępnych formach wsparcia rodzin zagrożonych kryzysem oraz przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo–wychowawczej,
- 6) ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi,
- 7) podniesienie jakości usług świadczonych przez jednostki zaangażowane w realizację programu,

- 8) rozwijanie współpracy różnorodnych podmiotów na rzecz wspierania rodziny,
- 9) ograniczenie zjawiska znieczulicy społecznej, podniesienie świadomości społeczeństwa o konieczności reagowania na problemy w rodzinach, które zagrażają dobru dziecka,
- 10) wypromowanie pozytywnego obrazu rodziny w środowisku lokalnym.

8. Realizatorzy programu

Podmiotami realizującymi Gminny Program Wspierania Rodziny Miasta Piły na lata 2014–2016 są:

- Urząd Miasta Piły,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży,
- jednostki oświatowe.

Partnerami w realizacji działań są:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Pile,
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Pile,
- ośrodki kultury, sportu i rekreacji,
- Zespół Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych w Pile,
- Powiatowy Urząd Pracy w Pile,
- Komenda Powiatowa Policji w Pile,
- Straż Miejska w Pile
- Sąd Rejonowy w Pile,
- kościoły i związki wyznaniowe,

- placówki ochrony zdrowia,
- organizacje pozarządowe oraz inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego,
- lokalne media.

9. Źródła finansowania

Zadania wynikające z programu będą finansowane:

- ze środków gminy,
- ze środków budżetu państwa (w tym w ramach rządowych programów),
- z innych środków (w tym Unii Europejskiej).

10. Monitoring i sprawozdawczość

Koordynatorem realizacji działań wyznaczonych w Gminnym Programie Wspierania Rodziny Miasta Piły na lata 2014–2016 będzie Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile.

Monitoring stopnia zaawansowania wdrożenia programu polegać będzie na systematycznym zbieraniu i analizowaniu informacji dotyczących realizowanych działań. Do oceny wykorzystane zostaną następujące wskaźniki:

- liczba rodzin objętych wsparciem asystentów rodziny,
- liczba dzieci w rodzinach objętych asystą,
- liczba dzieci z rodzin objętych asystą umieszczonych w pieczy zastępczej,
- liczba dzieci, które powróciły z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych,
- liczba rodzin wspierających,
- liczba rodzin korzystających z pomocy rodziny wspierającej,
- liczba rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi objętych pracą socjalną,
- liczba rodzin objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
- liczba rodzin, w których prowadzony jest monitoring sytuacji rodziny po

zakończeniu asysty,

- liczba placówek wsparcia dziennego,
- liczba dzieci uczęszczających na zajęcia w placówkach wsparcia dziennego,
- liczba grup wsparcia i grup samopomocowych,
- liczba przedsięwzięć realizowanych w ramach działalności edukacyjnej i promocyjnej,
- liczba programów i kampanii społecznych, w których brano udział,
- liczba organizacji pozarządowych prowadzących działania na rzecz wsparcia rodziny i pracujących w nich wolontariuszy.

Powyższy wykaz nie wyczerpuje wszystkich wskaźników, jakie mogą być zastosowane podczas monitorowania realizacji programu. W przebiegu działań mogą zostać zidentyfikowane kolejne, które będą przydatne przy ocenie ich zaawansowania. Informacje o przebiegu realizacji programu przygotowuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Pile w ramach sprawozdania z realizacji zadań *ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* i przedstawia je Prezydentowi Miasta oraz Radzie Miasta.

Spis wykresów i tabel

Wykresy:

- Wykres 1. Liczba mieszkańców Piły w latach 2010-2013
- Wykres 2. Wskaźnik bezrobocia w Pile w latach 2010-2013
- Wykres 3. Struktura bezrobotnych mieszkańców według wykształcenia
- Wykres 4. Typy rodzin objętych asystą w 2013 r.
- Wykres 5. Struktura rodzin objętych wsparciem asystentów rodziny w 2013 r. z uwzględnieniem liczby dzieci pozostających pod ich opieką
- Wykres 6. Rodzaje mieszkań zajmowanych przez rodziny pracujące z asystentem w 2013 r.

Tabele:

- Tabela 1. Struktura wiekowa miasta w latach 2010-2013
- Tabela 2. Bezrobotni w mieście wg płci
- Tabela 3. Dane o rodzinach objętych pomocą społeczną w latach 2010-2013
- Tabela 4. Wybrane powody przyznania pomocy społecznej w latach 2011-2013
- Tabela 5. Problemy rodzin objętych asystą rodzinną w 2013 r.
- Tabela 6. Najczęstsze problemy w mieszkaniach zajmowanych przez rodziny korzystające z pomocy asystentów w 2013 r.
- Tabela 7. Placówki wsparcia dziennego w Pile w latach 2012-2013
- Tabela 8. Żłobki, przedszkola, szkoły w Pile
- Tabela 9. Analiza SWOT zasobów Gminy Piła w zakresie wsparcia rodziny

ANKIETA

Instrukcja:

- Proszę podać następujące dane dotyczące rodzin, z którymi Państwo pracowali przez cały 2013 r.
- każdy asystent wypełnia osobną kartę dla każdej rodziny
- proszę podać dane wg stanu na 31.12.2013 r.
- w rodzinach, w których asysta ustała w trakcie roku, proszę podać dane na ostatni dzień prowadzenia asysty

1. Łączna liczba osób prowadzących wspólne gospodarstwo domowe? .....
2. Liczba dzieci w rodzinie prowadzącej wspólne gospodarstwo domowe (w tym rodzeństwo, wnuki itp.) - .....
3. Czy jest to rodzina wielodzietna? (3 i więcej dzieci) TAK / NIE*
4. Czy jest to rodzina pełna, niepełna, rekonstruowana? - .....
5. Liczba dzieci w MOS / MOW (za wyjątkiem dzieci skierowanych do MOS/MOW z pieczy zastępczej) .....
6. Liczba dzieci w pieczy zastępczej (łącznie) - .....
7. Liczba dzieci, umieszczonych w pieczy zastępczej w czasie trwania asysty .....
8. Liczba dzieci, które wróciły z pieczy do rodziców biologicznych .....
9. Czy rodzice mają ograniczone prawa rodzicielskie? TAK / NIE *
10. Ilość dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego (w DDP i do salezjanów) .....
11. Czy w rodzinie występuje problem alkoholowy? TAK/ NIE*
12. Czy w rodzinie występuje przemoc? TAK / NIE*
13. Czy w rodzinie występuje bezrobocie? TAK / NIE*

14. Czy chociaż jedna osoba w rodzinie zdolna do pracy pracuje zawodowo (umowa o pracę, umowa zlecenie)? TAK / NIE*

15. Jakie inne problemy występują w rodzinie? (wymień maksymalnie 3)

.....

16. Jakie mieszkanie posiada rodzina: WŁASNE / KOMUNALNE / SPÓŁDZIELCZE / SOCJALNE / WYNAJĘTE*

17. Czy rodzina w ciągu roku przebywała w ośrodku dla bezdomnych/ ośrodku wsparcia? -

18. Jak oceniasz warunki mieszkaniowe rodziny? Zaznacz 3 główne problemy

- brak wystarczającej liczby miejsc do spania
- zbyt mały metraż w stosunku do liczby domowników
- brak wody
- brak ogrzewania
- brak prądu
- wilgoć
- inne
- zły stan budynku
- zaniedbanie mieszkania przez rodzinę

19. Ile czasu w miesiącach pracujesz z daną rodziną - .....

* niepotrzebne skreślić